Markus Pape

Triáda

Sólo Jiřího Letova

Život a činnost důstojníka generálního štábu a experta na lágry podle archivních dokumentů a jeho deníků

Neděle 26. leden

Oslavili jsme B. narozeniny. Okrý-
lil dost a knížkou neskolil.

Ose vyklidila Tripolis – ne ruské
fronté ohromné a 4 stup. boje, jako vždy v zimě.

Cikóni odjedou všichni do Polska –
lid moje snahy jedině marné.

27. leden (Středa)

V letech okrmitý hyf.

Věcí pospíšeme ve VVR s dr Wein-
mannem. O tábrech jsem měl dlouhou přednášku.

31. leden (neděle)

Oslavy 10 let přesně mnoho věcí –
vyklidím k těžkým obrazým lyrům na jeberli –

Triáda

jsem fl. hustý! Ten chlap je prostěrný
hanvají!

Milada fla v nedělí v Lovetě. Chtěla
mi poslat brachy a mouny – nemohl. –
Ze smutků mají Kolíčku – Ivo má
asyl a mustinu

Tonek poslal krásný dopis. Odpovídám
mu

Dnes na Pankráci další 4 (mezi nimi
Kašpar, Kolář) – musím s tím počítat.

Středa 19. září

Po 9 hustině, v polském učení
mustině, slunce právě cvičkovalo skůl
přijela ten nejpodivnější ohrážný
„Letov". „Co je" „Přijelete ve mnu"
– bylo to ve mně (Pankrác). „Rom"
„k prokurátorovi". To krapet upřesnilo.
Výslech, propustění? Pankrác jistě ohrá-
ného přemlouval, aby nad místo kardiny

Dne 19. září 1945 navázal Jiří Letov na poslední zápis
z vazby prvními větami psanými na svobodě.

pistole. Rychle oblékl.

Jedeme. Do pole a lesy ven. Krásný, tichý letní den. Kdo mi na pracu enka. Aby lepší dojem začal jsem jej bavit: o nebi, do moru atd. Lidé si nás ani nevšimli. Vedle Alex. koleje prokaratura – na č. 6. „Z [illegible] [illegible] výb" [illegible] [illegible] na [illegible]". Ani [illegible] nepřehrazen. Od přípis protokolu, že nebudu ovlivňovat [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible]. Můj akt na stole: [illegible] [illegible] [illegible] na něm přípis: „Byst Lovk"!!

Zpátky už z vesela. Lenčení s kamarády. Též [illegible] [illegible]. Od lenčení v kanceláři: [illegible] [illegible].

Sólo Jiřího Letova

Pomedičku Mš stav lepší. 15. 3. už sama u Dr Kradra, 18. 3. už první procházka – Kredičková. Já po té kritici za 6. 3. nemohu přijít do formy. Špatné chodí. Asi by inj. cortisonu už vypuchaly. Musím uvážit na cortisonu. Na hlavě zůstala problukovina. Ale jak domluvil se Střešovicemi, udělají asi ze 2 měs. plastiku.

27. března 63

Mš postupně lép. Přestávají bolesti, stroze domů s ní ne procházky (autobus)

Poslední deníkové zápisy Jiřího Letova

Trápení s Ivnitkou. Často nechce i tímto nejí. Dr u ní: komplex z nucení k jídlu. Jestli se to nezmění, musí změnit prostředí. Mě nic nešťastná než E. Často bývá tu u nás. Je rozkomilá.

Dnes má tu prok. E velkou slávu, hosté, fotografování. Bohužel oslavenec slabý.

31. 3 neděle

Ivnitka věna se přestěhovala k Jirsám. Prý si hned zvykla. Mě z toho nešťastná ovkončila její svědček

MARKUS PAPE

Triáda

Sólo Jiřího

Život a činnost důstojníka generálního štábu a experta na lágry podle archivních dokumentů a jeho deníků

2019

Letova

ISBN 978-80-7474-256-9
ISBN (PDF) 978-80-7474-281-1
ISBN (EPUB) 978-80-7474-282-8
ISBN (MOBI) 978-80-7474-283-5
© Markus Pape, 2019
Veškeré fotografie jsou autorsky chráněny.
Majitele reprodukovaných fotografií,
autorských práv k nim a fotografy uvádíme
v soupisu na s. 331.

Tato kniha se opírá především o osobní deníky důstojníka československé armády Jiřího Letova, úřední dokumenty, svědectví pamětníků a doplňující citáty z dobové či odborné literatury.

Jiří Sommer (24. dubna 1897 – 18. dubna 1963), od roku 1937 se změněným příjmením Letov, si důsledně po dobu jednapadesáti let vedl deník. Dochovalo se pět svazků – celkem osmnáct set stran – zachycujících tyto roky: 1912–1917, 1920–1939, 1939–1945, 1945–1958 a 1959–1963. V citacích v této knize na ně odkazujeme se zkratkou JL.

V roce 1941 Letov sepsal „deník" pro svého syna a zdokumentoval v nich prvních deset let jeho života. Má tedy spíše charakter kroniky. Svou činnost a život rodiny popisuje jakoby z pohledu svého syna a o sobě píše ve třetí osobě jako o „tátovi". Na deník pro syna Iva, který čítá 460 stran, v citacích odkazujeme se zkratkou IL.

Písemná pozůstalost Jiřího Letova, jeho rodinná korespondence a deníky, se v době vydání této knihy nacházejí v archivu autora.

Systém! Organizace! Práce!

Zrození důstojníka generálního štábu

Jiřího dědeček Gabriel Sommer byl truhlářem v obci Děhylov na Opavsku. Jeho syn a otec Jiřího, Jindřich, narozený v roce 1856, vystudoval učitelství a celý život se věnoval výchově dětí, působil jako řídicí učitel vesnické dvojtřídky v nedalekém Tísku.[1] Ve třiceti letech se Jindřich oženil s Marií Fickovou a během šestnácti následujících let se jim narodilo devět dětí. Marie pocházela ze starousedlické rodiny z Kelče u Hranic. K jejím předkům patřili i měšťané a mistři krejčí. Po jejím dědečkovi Antonínu Fickovi, který byl v Kelči městským písařem, zdědil Jiří spisovatelský talent, po svém otci pak dar vychovávat a vést lidi.

Početná rodina Jindřicha a Marie Sommerových žila v osadě Tísek nedaleko Bílovce a Studénky. Bydlela v budově školy a zde, v čísle popisném 58, také děti přicházely na svět. Rodina obývala dvě školní třídy. Večer co večer si děti snášely z půdy slamníky a rozkládaly je na podlaze, šaty si ukládaly do školních skříní ve třídě, ve které přes den se svými spolužáky získávaly základy vzdělání. Jiří Sommer se narodil 24. dubna 1897 jako šesté dítě. V letech 1903–1907 navštěvoval tíseckou obecnou školu. Pak odešel na tři roky na gymnázium do Olomouce a v letech 1910–1914 pokračoval studiem na českém Státním učitelském ústavu ve Slezské Ostravě. Z této doby pocházejí nejstarší záznamy v jeho deníku.

Koncem července 1916 byl c. a k. armádou odveden coby jednoroční dobrovolník k 31. střeleckému pluku. Po výcviku ve škole pro výchovu záložních důstojníků v Opavě působil roku 1917 tři měsíce u téhož pluku ve funkci zástupce velitele čety na haličské frontě. Následujícího více než půl roku strávila jeho četa v týlu v Salzburgu. Od poloviny února 1918 až do konce války byl Jiří Sommer nasazen jako velitel kulometné čety 8. pluku na jižní frontě. Na rozdíl od svého staršího bratra Jaroslava, který na frontě padl, Jiří během války utrpěl jen lehká zranění. Během války byl vícekrát povýšen a vyznamenán bronzovou a malou stříbrnou medailí za statečnost, v roce 1918 obdržel od československé armády dobrovolnický válečný kříž

za nasazení při obraně Těšínska proti polské armádě. Sotva byla rakouská armáda rozpuštěna, Sommer se totiž již účastnil boje na straně nově vznikajících československých dobrovolnických jednotek. Po obsazení slezské pohraniční oblasti Sommer ještě delší dobu sloužil na Těšínsku, kde působil u Národní gardy jako velitel čety a roty (valašské a frýdecké), než byl 31. prosince 1919 demobilizován. Poté setrval jako pobočník u posádkového velitelství v Moravské Ostravě. Od podzimu roku 1920 působil jako velitel kulometné čety a osvětový náčelník praporu u 40. pěšího pluku.

Sommerovým dospělým životem se jako červená nit potáhne uvažování o armádě. Ve své klíčové vojenskohistorické studii Veřejné mínění a naše branná politika v letech 1918–1938, kterou napsal jako důstojník generálního štábu v časech stupňujícího se ohrožení Československa, se do doby vzniku republiky podrobně vracel: „Když v polovici listopadu 1918 dozněl poslední výstřel, nebylo nikoho, kdo by nevěřil, že světová válka byla válkou poslední. Katastrofa, která se přehnala skoro celým světem, ukázala válku v tak hrůzné podobě, že se myšlenka na její opakování zdála každému nemožnou, ba odpuzující. K tomu značně přispěla i naprostá porážka pruského a rakousko-uherského imperialismu, který ležel v troskách. Měl se budovat nový život, z něhož by bylo vyloučeno slovo válka.“[2] Sommer se roku 1918 jako jedenadvacetiletý poručík vracel z italské fronty: v zemi vládla pacifistická nálada, ke koloritu doby patřilo velké množství válečných invalidů a naděje v nové uspořádání světa, které zaručí budoucnost bez bojů. „U nás bylo této víry víc než kdekoli jinde. Jistota o konci válečných dobrodružství byla tak mohutná, že se i na ty, kteří se u nás zaměstnávali přípravami k organisování československé armády, hledělo jako na muže, kteří nechápou této nové skutečnosti.“[3]

Bezprostředně po vyhlášení Československa, na přelomu roku 1918 a 1919, však došlo k násilným střetům v pohraničních oblastech, kde místní německy mluvící obyvatelstvo z velké části usilovalo o přičlenění k Německu nebo k Rakousku. Odpor vůči novému státu byl částečně krvavě potlačen a pohraniční oblasti vojensky obsadila nově se formující a nedostatečně vybavená československá armáda. Ve stejné době docházelo k ozbrojeným střetům také na Slovensku. Zpočátku se týkaly uznání dosud maďarského území za součást Československa a poté došlo k vojenským střetům s jednotkami krátce trvající Maďarské republiky rad. Na úspěchu se na československé straně výrazně podílel generál Josef Šnejdárek, který se vrátil z exilu, vojenské operace vedl francouzský generál Maurice

Pellé. „Nyní také ani jeden z odpůrců armády nemohl popírat nutnost a závažnost vojenské organisace, jak na ní vojenská správa, za naprosté neúčasti, ba odporu části naší veřejnosti pracovala. Tento poněkud vznícený zájem o armádu však zase ihned pohasl, jakmile bylo maďarské nebezpečí na Slovensku zažehnáno a jakmile nastal přechod do klidných poměrně let dvacátých."[4]

Vytvoření nové armády doprovázely diskuse o její budoucí formě. V průběhu roku 1920 se do vlasti vrátily desetitisíce legionářů. Zatímco větší část z nich byla demobilizována, někteří nejvyšší důstojníci z jejich řad převzali rozhodující pozice v mladé armádě. Československý parlament ve stejném roce schválil zákon o obraně státu, na jehož základě byli povoláni první branci. Zkušený voják Sommer byl v listopadu 1921 povýšen na nadporučíka a jmenován velitelem kulometné čety 15. pěšího pluku, a stal se tak velitelem branců, kteří jen stěží zakrývali svůj odpor k „válečným hrám". O tom později napíše: „Jaká nálada byla tehdy proti vojenské službě a vůbec proti všemu, co s ní nějak souviselo, snad nejlépe osvětluje skutečnost, že v čelo ministerstva národní obrany byl postaven známý tvrdý odpůrce militarismu v bývalé monarchii, poslanec Václav Klofáč. Veřejné mínění se tímto gestem pomstilo za všechna příkoří českého vojáka, utržená v rakouském režimu."[5] V polovině dvacátých let se navíc vláda rozhodla ozdravit státní rozpočet masovým propouštěním úředníků, což se dotklo bohužel také armády. V roce 1925 francouzská vojenská mise odstoupila ze svých velicích pozic v československé armádě, působila ovšem dále až do roku 1938 jako poradní orgán ministra obrany ČSR.

To vše bylo ve chvílích ohrožení republiky důvodem, proč Sommer na toto období pohlížel kriticky: „Léta dvacátá byla tak nejtrudnější dobou v budování armády. Vzrůstající potřeby vojenské správy nacházely málo pochopení. Marné byly všechny výklady o tom, že materiální vybavení armády nelze do nekonečna odkládat a že každé zanedbání v této věci znamená ve skutečnosti stlačování obranného potenciálu státu; tehdy neproniklo ještě poznání, že příprava obrany státu je věcí celého národa. Veřejnost tyto hlasy nechtěla vyslyšet a když, bylo na ně odpovídáno způsobem odmítavým. Za těchto okolností bylo opravdu těžko pracovat v armádě

a být za její výkonnost odpovědným. (...) |[6] Nelze ovšem přehlédnout, že vina na tomto nepřirozeném stavu nebyla jen na straně veřejnosti, nýbrž i na straně vojenské správy. Zde se například úplně přecházela skutečnost, že u nás dosud není takové vojenské tradice, jaká byla například ve Francii, v Jugoslavii a v Německu, a že tuto tradici třeba teprve obezřele budovat. Zdálo se, že i poměr armády k veřejnosti byl chladně uzavřený. Vojsko se před veřejností takřka skrývalo. Aby armáda v národě zaujala takové místo, jaké jí po právu náleželo, k tomu by bylo bývalo třeba energické rozhodnosti a průbojnosti právě tam, kde se nejlépe vědělo, co armáda potřebuje. Měla-li armáda v demokratickém státě plnit svou úlohu, musila též sama hledat co nejtěsnější styk s duchovními a sociálními proudy veřejnosti, aby se stala organickou a tím i výkonnou součástí národního těla."[7]

Jiří Sommer se jako voják 15. pěšího pluku 8. divize v Opavě seznámil s Miladou Petrečkovou, dcerou ševce Julia Petrečka a jeho ženy Vilemíny z nedalekých Kateřinek. Po několikaleté známosti uzavřeli 30. května 1925 sňatek. Sommerovi bylo 29 let, jeho snoubence o sedm let méně. Rodiče Petrečkovi jim v patře svého domu zařídili soukromý pokoj a zde novomanželé žili první dva roky po svatbě. Jejich výrazné dominantní povahy se ne zcela snadno sžívaly. Oba byli prudcí, emotivní – „krach na krach a pro nic a za nic,“[8] zapsal si po jednom z nesčetných konfliktů rok a půl po svatbě. V deníku čteme, že tehdy si Sommer vůbec nebyl jist, zda jejich manželství vydrží. Vzájemná náklonnost ale převládla nad odstředivostí.

Jiří Sommer žil i po svatbě životem vojáka, občas odjížděl na manévry a podle precizně vypracovaného plánu ve volném čase tvrdě studoval, aby se připravil ke zkouškám na Vysokou školu válečnou, o něž už dříve neúspěšně usiloval. Tentokrát byl k přijímacímu řízení povolán, ve dnech 31. března, 7. dubna a 1.–8. června 1927 prošel třemi koly přijímacích zkoušek, a pak už manželé s napětím a nervozitou, vyčerpáni po měsících příprav čekali na výsledek. S nimi „celá Opava s utajeným dechem. (…) Málo lidí ví, jak se mnou zacházet: jak s gštb nebo subalterním? Já jim nemohu poradit.“[9] Je zřejmé, že studium na válečné škole bylo ve městě s vojenskou posádkou vnímáno jako vysoce prestižní záležitost, přestože označení „gštb“, tedy důstojníka příslušného ke generálnímu štábu, mohl dostat teprve jako absolvent školy.

Když v neděli 3. července Lidové noviny otiskly výsledky, Sommerovo jméno bylo mezi přijatými. Naplnil se jeho životní sen. „Systém! Organizace! Práce! (…) Den, na který už jsem 4 leta čekal, přišel; důležitější než povýšení na kapitána, než matura a všecko ostatní. Má hesla zvítězila na naše štěstí a k zlosti těch málo přejících ‚přátel‘ a ‚kamarádů‘. Zbavím se toho jistě aspoň desetiletého šlapání za četou, doběhnu ty legionáře, Číla, Mráček, Hladík, Polach – atd! Nebudu ten nejnižší z nejnižších. | Žbulina“ – tj. manželka Milada, později ji bude

označovat převážně jako Mí – „má ještě větší radost než já, už nás nebude moci ta gštb společnost tolik přehlížet, jako dosud."[10]

Odhlédneme-li od toho, že Sommer si svůj úspěch poctivě oddřel, jeho radost způsobil i fakt, že v prostředí, které je natolik hierarchické jako armáda, bude mít perspektiva hodnosti značný efekt. V pozadí radosti manželů Sommerových dále stála i skutečnost, že mezi vládou hýčkanými a uctívanými legionáři a takzvanými „Rakušany" panovala rivalita. Z pohledu českého vojáka rakousko-uherské armády za první světové války byli legionáři přeběhlíky do nepřátelského tábora, kteří bojovali proti vlastním, zatímco oni sami zachovali věrnost svému státu, rakouské monarchii. Podle legionářů zase vojáci, kteří zůstali v rakouské armádě, zradili svůj národ.

Účelem válečné školy, založené v roce 1921 součinností ministerstva národní obrany a Francouzské vojenské mise, byla příprava důstojníků pro vyšší štábní funkce. Za dobu existence školu absolvovalo 361 domácích a 23 zahraničních posluchačů.[11] Od roku 1934 nesla název Vysoká škola válečná. Studium zahrnovalo kromě vojenských disciplín také další obory, jako psychologii, hospodářskou správu, nauku o koních a jezdectví, sport, jazyky (francouzštinu, angličtinu a maďarštinu), hostující profesoři Karlovy univerzity přednášeli začínajícím důstojníkům národohospodářství, zeměpis a hospodářskou geografii, mezinárodní a ústavní právo. Na škole působili také francouzští důstojníci, kteří studenty seznamovali s vojenskou tradicí spojeneckých zemí. Studenti měli ovládnout logické a systematické myšlení, sebedisciplínu, schopnost přizpůsobit se reálné situaci. V předmětu vedení války se studenti podíleli na vědeckém výzkumu vojenských zkušeností a na vývoji moderní techniky. Všestranně vybavení absolventi se měli stát hnací silou modernizace československé armády a její budoucí elitou.

Na konci září 1927 se nadporučík Sommer rozloučil s kamarády a kolegy od 8. pěší divize v Opavě a odjel do Prahy studovat válečnou školu. Výuka začala 4. října. Zpočátku Sommer bydlel ve vojenské ubytovně, Milada ho navštěvovala na manévrech, někdy on jezdil do Opavy za ní. Odloučením se oživilo dřívější napětí ve vztahu a Sommer začal hledat pražské bydlení pro sebe a manželku. Dočkali se až v říjnu 1928, tehdy si do deníku zaznamenal: „Je sezona a vše

obsazeno. Až včera náhodou – na Žižkově, kde jsem zabloudil s Jandou. Stará paní – slušný pokoj s koupelnou – možnost vaření. Napsal o tom Mí – dělám pořádek v bytě."[12] Milada přijela do Prahy o týden později.

Každodenní život studenta Sommera dostal řád: „Začíná se v 7 neb 8 hodin jízdárnou nebo frančinou – pak obyčejně aplik[ační] cvičení[13] – neb přednáška. Končíme o ¾ 13 neb ¾ 14 – podle toho, je-li maďarština[14]. Doma Mí čeká s obědem – po obědě trochu novin – pak do učení: přednášky – přípravné práce. Od 18–19.30 h na procházku do města, večeře 20 h–22 h: trochu učení, 22–23 h angličtina a čtení. Po 23 h se usíná. Mí – ta ovšem je už od 21 h v pánu – má teď hodně práce – než si na vše zvykne."[15]

Tato, ale zejména následující ukázka z deníku naznačují, jaká byla běžná životní realita na konci dvacátých let 20. století. Sommerovi se kvůli neshodám s bytnou na Žižkově přestěhovali do Nuslí. Tady je ale čekaly problémy jiného druhu. Byl mrazivý leden 1929. „Mrznem, co jsme tady. Pokoj se vytápí nepřímo – z bytu domácí – a ta teď odešla do špitálu. Mimo to: od 1. už zima kolísá mezi -20 a -30° a kromě toho vůbec nemáme uhlí a není v celé Praze k dostání." Malé množství uhlí dostali od matky jejich bytné. „Bydlíme tedy v kuchyni – na ten oběd se zatopí – ale večer mrznem a mrznem. A já při tom dřiny už celý měsíc po krk. To je učení. – Mí sháněla uhlí – ale s brekem přišla domů – nic nedostala, a ještě si z ní dělali legraci. V pokoji je nula – Mí se ke spaní obléká jako na Kamčatku: noční košile, moje spodky teplé, teplý živůtek, šátek na hlavu, rukavičky – a [nahřátou] cihličku do postele."[16]

V první den měsíce dubna byl Sommer povýšen na kapitána pěchoty, aniž to ve svém deníku zmiňuje. Jeho zájem v té době patřil výhradně Miladě. Plánovali založení rodiny a zápis z 12. srpna 1929 nepřímo potvrzuje reálnost naděje. Toho dne se dozvěděli, že tchán Petreček je po smrti: „Ráno dopis od Mařenky:[17] ‚Tatínek měl v sobotu (10.) pohřeb' – a zrovna Mí do ruky – mohla mít z toho potrat – zbledla, jako by nůž do ní vrazil. Měl jsem ji co tišit. Bližšího nepsala nic. Nejvíc nás mrzí, že nás vůbec včas neuvědomili, abychom mohli přijít na pohřeb. Jak před lidmi vypadáme? Myslím si, že chtěli šetřit Mí – ovšem takhle ji neušetřili. Kdyby to aspoň adresovali na mě!"

Syn Ivo se narodil 22. ledna 1930. „Velký den. Máme syna," zaznamenává do deníku šťastný otec. „Miluš ještě včera dopol. u doktora, večer si trochu naříkala – ale usnula – a málem by zaspala porod." O půlnoci poplach, sanitkou odjezd do nemocnice. Sommer předává ženu porodníkům a sám se vrací domů. Do porodnice jede až ráno a netuší, co ho tam čeká. „‚Máme hocha, Žoržku!'[18] – ‚Bylo to hrozné.' Ale už mě volá vedle asistentka. Abych se mrkl na kluka a vypadl (...). | Hošíček spinká – celá maminka. Na novorozeně vypadá neobvykle krásně. Dočkali jsme se – jsem šťasten – jen, aby se oběma dobře dařilo."[19]

Když v roce 1941 Letov psal deník svému synovi, uvedl ho dnem narození: „Dnes v 5 h 10 min jsem se mamince narodil v Praze II na Karlově náměstí v divisní nemocnici I. Jsem dosti slušný klacek: vážím 3,34 kg a měřím 50 cm. Táta mě poprvé uviděl 8 h 10 min, když přišel za maminkou sem. ‚Máme hocha, Žoržku,' radostně oznamovala. Zrovna jsem spal, tak mě tatínek nemohl moc obdivovat (...) | Tatínek je kapitánem pěšího pluku 15 a studuje 3. ročník válečné školy. Má moc učení. Dnes v přestávce v 11 h se se mnou pochlubil třídě. Napsal na tabuli: Mám Syna – gratulace se přijímají od 11–12 hodin. Gratulantů prý bylo tolik, jako na Nový rok u amerického presidenta. | Odpoledne zase přišel táta za námi – s kyticí. Přišla též pí Kropáčková, maminčina kamarádka, a donesla mi první dárek – stříbrný zvoneček. Já u těch návštěv hlavně spal, ten pozemský vzduch je na mě moc ostrý."[20]

Dne 28. ledna 1930 byl chlapec pokřtěn Ivo Jiří Otokar. „Kluk ani nepíp – a je těch obřadů hodně, včetně lití vody. | Mí už seděla v houpací židli – trošku nevyspaná, ale šťastná."[21] Přišlo za ní mnoho návštěv. Manželky otcových kolegů ze studií Linhartová a Čatlošová, nadporučík Janda a mnoho dalších gratulovali k narození syna.

V následujícím období žila rodina opět rozdělena. V podnájmu nesměli s dítětem zůstat, Milada proto odjela s Ivem do Kateřinek ke své matce. Jiří setrval v Praze a v půli února 1930 se přestěhoval z Nuslí do Studentské ulice v Dejvicích. V deníku popsal nový byt takto: „Malý a daleko – ale velký stůl na mapy a světlo."[22] V té době se plně soustředil na poslední ročník studia na válečné škole a potřeboval podmínky pro psaní závěrečné práce z obecné taktiky. V břez-

nu ji odevzdal generálu Liboru Vítězovi, jehož komentář zněl: „Vaše práce prozrazuje nadání, píli, vědomosti. Projevujete pevnou vůli nepřítele porazit."[23] S rodinou Sommer udržoval pilný, ale zatím pouze korespondenční styk. Syn stonal dětskými nemocemi: „Znepokojuje Ivík – silně nachlazen. Už se nemohu dočkat, že budu doma a uvidím to vše na vlastní oči."[24] V dubnu pak: „Vedro, bez pláště venku – už s hvězdičkami. V Šárce, sám, přiotráven. Teskním po klukovi a těším se. Musím též potěšit Mí...",[25] plánoval velikonoční návštěvu v Kateřinkách.

Po návratu do Prahy se Sommer radoval ze svých úspěchů v jízdě na koni. Z jeho poznámek se zdá, že ačkoli na koni jezdil od mládí rád, v disciplínách příliš nevynikal. Díky velké ctižádosti a píli se mu ale nakonec podařilo uspět. „Ráno promenádní jízda válečné školy!" zapsal si 27. dubna. „Měl jsem ‚Erí'. Krásně skákal normální skok i skok poslušnosti. Poprvé ve svém dlouhém životě – co jsem na koni nedělal ostudu. Ještě 6. t. m. na promenádní jízdě jezdecké společnosti jsem veškeré překážky porazil." Začátkem května se spolu s přítelem Josefem Najnarem zúčastnil překážkového závodu na pražském Trojském ostrově. „Velká radost. Včera v Trói vyskákal dvě ceny. (...) plaketa sv. Jiří a stříbrné (?) hodinky. – Musel jsem se pochválit Mí. Jsou to mé první ceny z jízdy na koni!"[26]

Jiří Sommer tedy úspěšně zakončil tříleté studium na válečné škole a v polovině července dostal závěrečné vysvědčení. Velitel školy generál František Hrabčík zhodnotil Sommerovy schopnosti pozitivně: „Je dobré, přísné, někdy až drsné povahy, velmi schopný a nadaný, velmi pilný i vytrvalý, přísného chování i vystupování. Má velmi dobré schopnosti velitelské, je rozhodný a samostatný, velmi energický, pevné vůle, sebevědomý, velmi svědomitý, spolehlivý a přesný. Má velké vojenské vědomosti. Způsobilý ke službě ve všech odděleních štábu; po kratší době bude s to zastávat i důležitá místa."[27] Při návštěvě rodiny v Kateřinkách 16. července si poprvé oblékl novou uniformu s pěticípou hvězdou na výložce, ale formálně se stal kapitánem generálního štábu až 31. července. Navíc musel čekat, až bude informace zveřejněna ve věstníku.

Sommerův absolventský ročník nesl název Ročník Ferdinanda I. Krále rumunského, v druhé polovině července všichni odcestovali

do spojeneckého Rumunska. Mladé důstojníky přijal král Carol, byl jim udělen rytířský Řád rumunské hvězdy V. stupně a na jejich počest se konala řada recepcí a banketů. „Jsme omámení věčným oslavováním, představováním, hymnami (…) Král mladý, sympatického zevnějšku. Krásně mluvil o p. prezidentovi.“[28] O dojmech z cesty si Sommer zaznamenal: „Bukarešt mě zklamal!“[29] „Pokračuje se ve žranicích – jináč ty stálé hostiny nazvat nelze. | Nejvřelejší uvítání včera v Černé Vodě.“[30] Na závěr se zúčastnili banketu v Sinaie: „Včera tancovalo do 2 h ráno. Ty Rumunky – to je krása – jen o něco slušnější než ty naše slavné důstojnické dámy. – Dopoledne prohlídka Královských zámků.“[31] Domů se vraceli znaveni a plni zážitků, ujištěni o svém významu pro budování československé armády.

Nad Sommerem visela otázka další budoucnosti. Zůstával důstojníkem 15. pěšího pluku 8. divize v Opavě a manželé logicky předpokládali, že se sem po absolutoriu vrátí. Na léto odjeli na letní byt do Svobodných Heřmanic a v polovině srpna se Sommer vydal na manévry: nejprve s 3. jezdeckou brigádou do Levic, pak k Zemskému vojenskému velitelství (ZVV) Košice. A na východním Slovensku ho zastihla zpráva o jeho převelení: půjde od opavské 8. divize k 9. divizi do Bratislavy. Tím ovšem padly jakékoliv případné představy o budoucnosti. „S Mí velký krach proto, jako kdybych za to mohl.“[32] Jak se dozvěděl později, z 8. divize se ozvala námitka proti jeho návratu, a proto bylo na MNO rozhodnuto takto. S jistotou usoudil na kolegu, s nímž měl konflikty, a přátelé mu to později potvrdili. Vliv osobních nesympatií a intrik v armádě byl, jak se zdá, nemalý.

V září se konečně naplnil Sommerův kariérní cíl. Článek v Lidových novinách z 21. září[33] uvádí, že Jiří Sommer byl „přeložen do skupiny důstojníků generálního štábu propůjčením služebního místa“. Jinými slovy, fakticky se stal kpt. gšt. Výstřižek si vlepil do deníku. „Jsem u cíle,“ poznamenal k němu. A ihned si uložil cíl nový, „učit pěchotě na válečné škole, abych napravil, co Fetka pokazil. Snad se to podaří také.“[34] Ve vůli k pedagogickému působení se ozval otcův vzor. Sourozenci ho nepochybně velmi silně pociťovali, protože i nejstarší bratr Jiřího Sommera Antonín, zvaný Tonek (narozen 1890), a také mladší bratři Jaromír (1900) a František (1904) převzali otcovo učitelské řemeslo. A nakonec i Jiří vystudoval učitelský

ústav, a i když u školy nezůstal, ve vojenském prostředí inklinoval k témuž. V uvedeném deníkovém zápisu se promítlo i Sommerovo sebevědomí a ambice. Josef Fetka byl lektor pěchoty na válečné škole a Sommer s ním měl napjatý vztah, nevážil si ho, ovšem taky od něho žádnou zkoušku nedostal zadarmo.

Sommer službu u 9. divize v Bratislavě nastoupil 1. října 1930 a po absolvování přípravného kursu byl přidělen ke 4. oddělení. Jeho štábním šéfem byl major Jan Křepel, velitelem divize generál Vitoušek. Byt, který dostal k dispozici, byl malý a nevyhovující, sháněl tedy jiný, v němž by mohl žít i s rodinou. Koncem října mu přišel od zoufalé Milady dopis s otázkou, kdy že se konečně budou moci s Ivem přistěhovat. Situace se ale vyřešila teprve v polovině listopadu, kdy díky generálu Vitouškovi dostal velký byt přímo v objektu kasáren. Rodina se stěhovala 15. prosince, Sommer odjel balit do Kateřinek a pak zpátky do Bratislavy. „Včera jsem přijel – dnes už šel nábytkový vůz. Ani by člověk nevěřil, co se toho vejde – i když žádný nábytek nemáme. – Udřen a utahán po tom věčném shánění.“[35] Malý Ivo se v novém bytě hned cítil jako doma: „vstával na postelích a ‚kázal‘ s jednou rukou nataženou do světnice.“[36] Vánoce už Sommerovi oslavili v kasárnách a na Silvestra se odešli seznamovat s novými přáteli od divize do Umělecké besedy slovenské, zatímco doma s vojenským sluhou „držel stráž“ malý Ivo.

Mladý důstojník Sommer musel dbát, aby se v Bratislavě dobře uvedl. Měsíc po příchodu dostal první zodpovědné úkoly: čtrnáct dní tvrdě pracoval na přípravě aplikačních cvičení zemského velitelství a začátkem listopadu mu důstojník Alois Pokorný svěřil vedení přípravného kursu pro adepty válečné školy. S novým rokem se ale jeho situace zkomplikovala, dovolil si totiž kritizovat velení. V synově deníku čteme: „Dřel se [táta] celý podzim s rozborem manévrů u Levic – a dnes dostal od generála vynadáno, že prý se opováží kritizovat velitele divize. Náčelník Křepel táty se tuze neujal."[37]

Od nováčka se též očekávaly společenské návštěvy v rodinách nadřízených. Při návštěvách s manželkou často naráželi na dusnou atmosféru, ovšem nebylo možné nepřijít, to by se s jistotou promítlo v Sommerově zaměstnání. Snažili se tedy vzbudit co nejlepší dojem. Začátkem února se Sommerovi vypravili na důstojnický ples. „Vydrželi jsme tam do 2 ráno. Mí krásná – štíhlá, šaty až po zem. Vyneslo jí to nepřátelství pí Pokorné – ta se necítila, měla staré šaty. Tanečníků měla [Mí] dost."[38] Sommer byl jistě hrdý manžel, kterému lichotil úspěch manželky, mělo to ale i praktické souvislosti: reprezentativní manželka přispívala k jeho vlastnímu renomé. Dne 1. října byl Sommer neočekávaně povýšen na štábního kapitána generálního štábu a v deníku čteme: „Černé na bílém – jsem škpt. Mí tuze velkou radost – já ovšem také! První mi gratuloval generál Vitoušek."[39] U příležitosti státního svátku 28. října Sommer poprvé oblékl uniformu s novými distinkcemi. Při velké slavnostní vojenské přehlídce v Bratislavě dostala Milada s Ivem místo na tribuně.

V listopadu 1931 odjel Jiří Sommer na setkání rodiny do Bílovce. Naživu byla Marie Sommerová a jejích osm dětí. Otec již nežil, ani syn Jaroslav, který padl v první světové válce. Jiří Sommer si do deníku zapsal: „Přijelo všecko, až na Frantu[40] – ten schválně ne. Maminka už stará – mnoho a mnoho věcí zapomíná. Máře[41] hubená, ale čiperná. Ičce[42] oči jen srší – tuze je hrdá, že je babičkou. Marta[43] má stále svoji francouzskou výřečnost. Tolan[44] se stal slušným: dokonce foto-

grafie nabízí zadarmo. Tonek[45] – starosta. Jan[46] si přijel zahromovat a vytlouct něco z rodiny. | Odpoledne na tatínkově hrobě v Pustějově. Dokonce si na něj někdo vzpomněl s květinkou."[47] Jiří Sommer se svými sourozenci vždy udržoval dobré vztahy. V deníku najdeme rozeseto mnoho odkazů na vzájemné návštěvy a výpomoci. Jak uvidíme později, zvlášť v letech druhé světové války se vzájemně podporovali, z venkova do Prahy proudila materiální, zejména potravinová pomoc, Letov se naopak snažil příbuzným pomáhat finančně nebo, bylo-li to nutné jako v případě vězněného švagra z manželčiny strany, vsadil i své postavení.

V listopadu se u Zemského vojenského velitelství opět konala divizní aplikační cvičení k prověrce připravenosti. Jejich plánování zřejmě opět dostal na starosti Jiří Sommer. Podle zápisku z 30. listopadu: „Pan generál lépe poslouchal než loni – dopadlo to tedy dobře." Při pozdějším hodnocení byl pochválen: „Tentokrát (!!) se Sommer činil,"[48] opsal si do deníku generálovu pochvalu. Vykřičníky naznačují, že úspěch nepřičítal své píli, ta nebyla menší než loni, ale spolupráci generála Vitouška.

Začátkem prosince byl Sommer vyslán do Prahy na vzdělávací kurz a setkal se tam s přáteli z válečné školy V. Kropáčkem („debatér jako vždycky"[49]), J. Krupičkou, J. Wernerem, F. Kalou, B. Procházkou… Týden v Praze využil i k návštěvám divadla Rokoko, Divadla Vlasty Buriana, Osvobozeného divadla. Ale například jazzová revue Golem Jiřího Voskovce a Jana Wericha se mu nelíbila, jak vyznívá z jeho komentáře: „moderní slátanina". (Později se s manželkou do Osvobozeného divadla vraceli, takže šlo zřejmě jen o první srážku s nezvyklou poetikou.)

Jiří Sommer do deníku pravidelně zaznamenával pokroky svého synka Iva. Oceňoval projevy jeho formující se osobnosti a rozvoj vyjadřovacích schopností. S potěšením sledoval, jak do jeho dětského slovníku pronikají vojenské výrazy. Na Nový rok 1932 zapsal, že Ivo začal sám sobě po vojensku udílet rozkazy: „Ivošku, pojď sem papat polívku." Důstojnická domácnost měla zjevně své charakteristické rysy. Do synova deníku později poznamenal, že jeden druhého si v těch měsících příliš neužili: „Tátu málo vidím. Samá aplikační, koncem týdne byl v Žilině. Když se táta v noci vrátil a já se náhodou

probudil, mohl jsem se štěstím zjančit. Objímal jsem tátu a breptal: ‚Tatíček můj, maličký, malý, Ivoškův je.'"[50] Ke dni svých narozenin 24. dubna Sommer do synova deníku napsal: „Táta 35 let, říká, že víc než polovic života. | Má dost práce a starostí: byt, maďarština, přípravka, soutěž, aplikační divisní [cvičení], já, máma atd. – Ale stačí na to vše." Do soutěže Vojenského ústavu vědeckého přihlašoval své odborné studie, v roce 1932 napsal dvě: Doprovodné zbraně pěchoty a Taktické využití umělé mlhy.

Ivo dlouho nezůstal sám. Když dostali v dubnu Sommerovi v Bratislavě státní byt na Vajnorské ulici, byla už Milada těhotná a začátkem srpna 1932 se narodila dcera Evu. „Mám sestřičku. Narodila se mámě v 9 h 30 min na klinice. (Táta tam ráno mámu odvezl.) Váží jen 2,5 kg a měří 45 cm (narodila se spíše). (...) | Máme všichni velkou radost."[51] Předčasný porod v sedmém měsíci vyvolával v rodičích strach a úzkost. „Jak nešťastně to vypadalo – tak šťastně to dopadlo."[52] Maličká byla pokřtěna Eva Vilma Milada.

V prvních dnech po porodu, než se jeho žena zotavila, staral se Sommer o syna. „Odpoledne s tátou v lese. Když jsme se vraceli, opozdil jsem se. Táta na mě počkal a vidí, že mám než jednu (zrovna novou) botu. Hned jsme se vrátili – a bota nikde. Nedovedl jsem tátovi říci, co jsem s ní udělal. Táta se velmi zlobil – celou cestu šel jsem bosý."[53]

Brzy nato Sommer už pendloval mezi rodinou a manévry a řešil armádní záležitosti. V září 1932 byl převelen k Zemskému vojenskému velitelství (ZVV). Zřejmě změnu očekával a kupodivu nebyl z přesunu od jedné z divizí k nejvyššímu zemskému velitelství (oba útvary sídlily ve stejné budově) příliš nadšen: „Přeložení k ZVV je tu. Nedá se nic dělat. Blahou 9. divisi třeba opustit."[54] Jindy píše: „Odcházím nerad. Měl jsem pro svou povahu ideální prostředí: poslušného náčelníka i ostatní štáb – mohl jsem pracovat – a pracoval jsem rád. Na ZVV začnu jako nula."[55] V deníku svého syna k tomu jednou poznamenal: „Nechce se mu tam – u divise byl samostatný pán."[56] Velitel divize generál Vitoušek mu na rozloučenou řekl: „Udělal jste u divise dobrý náběh, jestli se úspěch nedostavil hned, buďte jist, že se jednou dostaví."[57] Z toho také zřejmě pramenil pocit, že odchází „bez slávy". Posudek ale dostal pochvalný: „Ve své funkci, kterou za-

stával po dobu 2 let vynikal svými válečnými znalostmi a velkou pílí a vykonal výborné služby ve štábu 9. divize."[58] Ke dni 30. září nastoupil na velitelství a dozvěděl se, že je přidělen do 1. oddělení, které vede Alois Pokorný. Sommer se snažil na všem hledat něco dobrého, tedy zde „bude snad míň práce – víc se budu moci věnovat psaní".[59]

Publicistika Sommera přitahovala už nějakou dobu, stejně jako přednášení. Koncem roku 1932 vyšla jeho práce s názvem Modernisace dnešní pěchoty. Otiskly ji Pěchotní rozhledy, příloha odborného měsíčníku Vojenské rozhledy, vydávaného od roku 1920. Sommer se v článku zabýval zaostáváním organizace i technického vybavení československého vojska a končil výzvou: „Otázka modernisace dnešní pěchoty je časová, zabývá se jí stále odborná literatura všech našich sousedů. Že je i potřebná, pokusil jsem se dokázati. Chtěl jsem však touto studií dát podnět jen k diskusi, která by ujasnila požadavky na moderní pěchotu, takže bychom v budoucnosti, až se hospodářská situace státu zlepší a bude se jednat o modernisaci naší pěchoty, věděli, co chceme. Podaří-li se to, bude účelu této studie dosaženo."[60]

V posudku za rok 1932 podplukovník Křepel poprvé zmínil Sommerovy pedagogické schopnosti. „Veselý, vtipný, přímý, otevřený, ustálené povahy, energický, důsledný, přesný, iniciativní, inteligentní, snaživý, sebevědomý, ochotný. Projevuje nadání a zálibu pro učitelský obor."[61] Posledně uvedené ostatně prokázal hned po příchodu do Bratislavy vedením přípravky. Zanedlouho se mu naskytla nová příležitost využít své schopnosti. V březnu byl v Bratislavě zřízen Kroužek členů Vědeckého ústavu vojenského[62] (VÚV). Ústav vznikl v roce 1920 a navazoval na dřívější úsilí vědecky reflektovat vojenský obor. VÚV se brzy stal střediskem a organizátorem intelektuální práce v armádě, mimo jiné vydávalo zmíněné Vojenské rozhledy a pořádalo soutěž odborných prací. Postupně také na podporu odborné diskuse zakládalo kroužky svých členů. Jiří Sommer byl na jaře 1933 jmenován jednatelem nově založeného bratislavského kroužku. Dostal tím i příležitost veřejně přednášet své vojenské úvahy. O dva měsíce dříve, začátkem ledna se v zaměstnání cítil málo vytížený a uložil si studium německé vojenské taktiky. Nyní toto téma využil v přednášce Srovnání naší a německé doktriny, jíž činnost

bratislavského kroužku 15. března zahájil. Zpráva ve Vojenských rozhledech upozornila, že Sommerova přednáška „byla absolvována ve formě aplikačního cvičení na námět divise v útoku; z toho důvodu byla účast omezena na důstojníky gšt. a vyšší důstojníky zbraní".[63] Zúčastnili se jí mezi jinými generálové Josef Vitoušek, Jan Karger a Miloš Žák. „Než jsem to měl připraveno, měl jsem skoro strach – při přednášce (= aplikačním) už ne. Myslím, že úspěch."[64] V následujících dvou dnech přednášku zopakoval na Zemském velitelství za účasti velitele zemského dělostřelectva v Bratislavě generála Huga Vojty, štábního šéfa a jeho zástupce. „Živé debaty. Jsem spokojen. Páni kolegové místy trochu závisti!"[65] Rok 1933 představoval v Sommerově životě období slibně se rozvíjející kariéry. Koncem března ho generál Libor Vítěz jmenoval svým poradcem pro otázky taktiky. „Další úspěch. Pan šéf skoro žárlí!"[66] poznamenává si Sommer k reakci svého nadřízeného, podplukovníka Pokorného. A v červenci, při služební cestě do Lučence, obdržel Sommer zprávu o svém povýšení. S tím naprosto nepočítal, neboť v dosavadní hodnosti neměl ještě odslouženy celé dva roky. „Z ničeho nic přišel pplk. Pokorný a gratuloval mámě: Táta byl povýšen na majora," zapsal Sommer do deníku svého syna. „Nechtěla tomu věřit – protože táta to nečekal. Mně se to nelíbí: táta je táta a ne major."[67] K povýšení došlo 30. června 1933. Na velitelství v Bratislavě byl přivítán s gratulacemi, o jejichž upřímnosti však nezřídka pochyboval.[68] Rok 1933 přinesl i nebývale početnou publikační činnost. Ve Vojenských rozhledech a v Důstojnických listech vyšlo toho roku šest Sommerových článků.

Sommer ve svém deníku opomíjel Hitlerovo uchvácení moci. Později, v době ohrožení státu, k tomu ve studii Veřejné mínění a naše branná politika v letech 1918–1938 napsal: „Na počátku let třicátých bylo deset let poměrného klidu náhle vystřídáno těžkými otřesy v zahraničí, zvláště v našem nejbližším sousedství. Změna politického režimu v Německu nám poprvé jasně ukázala, že lhostejnost, s kterou jsme až dosud přecházeli vážnou otázku své státní a národní bezpečnosti, mohla by vést ke katastrofě, nebude-li dosti dobré vůle a odvahy dívat se na věci tak, jak jsou. Tvrdá skutečnost, před kterou jsme byli postaveni na počátku roku 1933, když v Německu nabyl vrchu politický směr representovaný odmítáním dosavadního stavu

v Evropě, jak byl vytvořen mírovými smlouvami, vyrušila naši veřejnost přece jen z netečnosti. Úmysl zkrátit presenční službu na 14 měsíců roku 1933 byl však poslední výstřelek tehdejší naší mentality ke všemu, co nějak souviselo s armádou a obranou státu. Prudký spád mezinárodních událostí, kde se téměř všechny dosud závazné smlouvy a zásady staly před očima Společnosti národů a ostatních mocností neúčinnými, postavil nás tváří v tvář nebezpečí, v němž jsme musili spoléhat toliko na sebe a na své vlastní síly."[69]

Sommer v deníku samozřejmě mnoho věcí přecházel a nezmiňoval, aniž to nutně znamenalo, že si jich nebyl vědom. Tato otázka by zasloužila důkladné zhodnocení, které ale není cílem této publikace. Sommerovy deníkové zápisy jsou často stručné, úsporné až heslovité. Velký prostor pochopitelně věnuje soukromí a životu rodiny.

V prvních měsících a letech života dcery Evy dělalo manželům Sommerovým starost její zdraví. Od jara 1933 si například bratislavští lékaři nedokázali poradit s jejími trávicími potížemi, Eva ztrácela na váze, až se rodiče rozhodli převézt ji do nemocnice v Praze na Vinohradech. „Ráno v 8 h v Praze. Evička zůstala na dětské klinice. Mí tam nemohla zůstat s ní, matky tam neberou. (...) | Asistent Hečko – jinak sympatický mladý doktor – postavil nás před dvě možnosti: buď tam nechat Evičku samu – nebo si ji vzít zpět. S těžkým srdcem a pláčem jsme ji tam nechali. (...) sestra si pro ni přišla – a bylo po loučení! | Má také nález na plicích – z toho ty stálé horečky. Máme být připraveni aspoň na šestinedělní pobyt. Jen aby to dobře dopadlo, a toho našeho drobečka nám brzy uzdravili."[70] V srpnu převzal její ošetřování mladý doktor Josef Švejcar. A teprve koncem měsíce přišla z nemocnice zpráva, že Eva je na dobré cestě k uzdravení. „Může už domů, bylo by však lepší, kdyby mohla být v Praze v domácím ošetřování pod dozorem Švejcara týden – 14 dní. Napsal hned Kropáčkovi a Tichému, jestli Mí nevezmou. | Těšíme se neskonale na naši žbulinku. Jenže zas musím na Ipel, takže Ivo bude s novou služkou sám,"[71] poznamenal si Sommer. Od Evina narození Sommerovi zaměstnávali chůvu k dětem.

V polovině září si rodiče mohli konečně vydechnout. „Slavný den. Jak Ivo říká ‚slečna Evička' přijede z Prahy: velká –, tlustá – (9 kg), ale bleďoučká a k smrti vážná. Vždyť ani mámu nepoznala!

Stále jen byla v nemocnici – dnes zase viděla svět. Na vše tak zpytavě hledí."[72] Šetitýdenní odloučení bylo pro roční Evu věčností. Z její mysli se vytratily i vzpomínky na rodiče.

Na zemském velitelství došlo začátkem roku k personální obměně: generál František Škvor odešel do penze a nahradil ho už zmíněný Josef Šnejdárek. Na podzim od něj Sommer sklidil pochvalu. „Zavolal si mě dokonce pan armádní generál Šnejdárek kvůli těm článkům v Důstojnických listech. Souhlasí se mnou. Té cti!"[73] Od letošního roku Sommer nepravidelně publikoval i v tomto týdeníku, vydávaném Svazem československého důstojnictva. Sommerův šéf Pokorný odešel do Prahy. Ani Sommer si není jistý svou budoucností. „Co bude se mnou – nevím!"[74] V podzimním cyklu přednášek Kroužku posluchačů VÚV v Bratislavě Sommer 7. listopadu vystoupil s přednáškou Materiální předpoklady příští války: „Účast – ve vojenském zátiší na náměstí Svobody – obrovská."[75] Jak název napovídá, již tehdy se v československých vojenských kruzích nevylučovalo vypuknutí nové války. Koncem měsíce se Sommer zúčastnil několika mobilizačních cvičení na různých místech Slovenska.

V lednu 1934 v souvislosti se studií, kterou Sommer dostal za úkol vypracovat, udělil mu štábní šéf lekci. „S popisem Ipelu hotov. Krásně jsme to udělali – že nám Vítěz navrhl remuneraci[76] od MNO. Viest to ovšem z lásky ke mně škrtl a neuznal za vhodno slovem pochválit. Sám Vítěz říká: ‚Co proti Vám pan generál má?' Já nevím – asi zaujatost pro nic a za nic."[77] Avšak o to lépe si Sommer rozuměl s Josefem Šnejdárkem, velitelem Zemského vojenského velitelství. „Šnejdárkem [jsem byl] pověřen vypracováním studie o obraně bratislavského předmostí. Čest – a práce."[78] O dva měsíce později odevzdal vypracovanou studii. „Je to ještě lepší než ten Ipel – ovšem nevím, jestli to bude někdo někdy číst. Jak říkám: Je to pro lidi jako ‚Pestrý týden'."[79] tedy kuriozita. A o deset dní později: „Od Šnejdárka zase kšeft: prostudovat opevnění Bratislavy z roku 1914–18."[80] A do soutěže Výzkumného ústavu vojenského napsal novou studii Taktická vyšší jezdecká jednotka – motorizovaná rychlá, které věnoval téměř tři měsíce poctivé práce, jak si sám poznamenal.[81] Krátce nato si Sommer zapsal: „Novinka: Drba odchází do Prahy, já mám převzít 1. oddělení. Mladý přednosta – ale oddělení bez subalterního – to za

mnoho nestojí."[82] K 9. dubnu se Sommer stal přednostou 1. oddělení štábu zemského velitelství Bratislava.

Studii Německo a naše útočná doktrína Výzkumný ústav vojenský Jiřímu Sommerovi vrátil. „Nebude uveřejněna. Co to bylo dřiny nadarmo."[83] Domníval se, že v tom má opět prsty jeden z jeho osobních nepřátel. „Snad – kdyby tam nebyl p. Birula, by to šlo."[84]

Zatímco mezinárodní vývoj – například Hitlerův nástup k moci – nenacházel tehdy v Sommerově deníku žádnou odezvu, události v Praze sledoval se zájmem. „Dnes čtvrtá volba presidenta Masaryka. Poslouchal [jsem] ji v rozhlase na služební cestě v Turčianském Svätém Martině. Pan president zřejmě dojat a indisponován. Jistě už to byla jeho volba poslední."[85]

Toho roku odvezl Sommer rodinu už na konci května na prázdniny do Bílých Karpat, aby měly děti dost času nabrat sílu a zotavit se z nemocí. „Táta zajistil letní byt v táboře 9. divize na Tureckém vrchu v době, kdy tábor není plně obsazen vojskem."[86] Sotva Sommer stačil rodinu ubytovat, už ho volaly povinnosti. Část dovolené strávil terénními studiemi na řece: „Brezno – B. Bystrica. Sjezdili jsme celý horní a střední Hron."[87] Stejně jako armádní úkoly i svou otcovskou roli přijímal Jiří Sommer velmi zodpovědně. Silně pociťoval odloučení od rodiny a na manželčiny zprávy o dětech citlivě reagoval. „Mí mě poplašila: Ivo horečky a kašel. Nechal jsem Hron a hned autem z Levic na Turecký vrch. Tady už jsem jej zastihl v okně. Asi chřipka."[88]

V polovině července bratislavský rozhlas odvysílal Sommerovu první rozhlasovou přednášku na téma Vliv průmyslové výroby na vedení války. Četl ji hlasatel. S další přednáškou, Příprava národní mobilizace, už zanedlouho předstoupil před mikrofon sám.

V letním čísle Jezdeckých rozhledů roku 1934 se Sommer dočetl, že byl v Praze opětovně vyznamenán v soutěži VÚV, „dostal za svoji práci ‚Vyšší jezdecká jednotka' cenu Kč 600 – (takto třetí). Upřímně řečeno, čekal jsem lepší umístění – ale přece jen něco. Je-li Birula předsedou jury – co se dá očekávat."[89] Časopis Vojenské rozhledy zveřejňoval v té době Sommerovy příspěvky jen sporadicky. I to si Sommer vysvětloval osobními antipatiemi. „Birula mně to tam úplně zatrh po té květnové kritice."[90] Zmínka naznačuje, že Sommer si dubnové odmítnutí studie o německé útočné doktríně nenechal lí-

bit. Podíváme-li se na květnové zápisy v jeho deníku, čteme: „Tři dni v Praze na schůzi kroužků VÚV. Myslel jsem, že se setkám s Birulou, ten však na manévrech. Tak jsem sekal do ústavu znamenitě. Milejší by mi bylo ovšem osobní setkání.“[91] Obsah „květnové kritiky“ v deníku bohužel neuvedl. Situace ale může být dobrým příkladem toho, že se nebál projevit nesouhlas a svůj názor prosazoval i za cenu střetů.

S bratislavským velitelem Josefem Šnejdárkem naopak Sommer od ledna stačil navázat velmi dobrý pracovní, dokonce možná osobní vztah. „Se Šnejdárkem dnes v parku na procházce. Má tolik důvěry, že mně dává k studiu schválené akty jejich oddělení a doplňuje je dle mých poznámek. Dnes mi nabízel přednostenství 3. oddělení. Musel jsem mu vysvětlit, že to nejde, dokud jsou zde dva starší majoři.“[92] Jako československý důstojník své generace byl srostlý i se zvyklostmi vojenské hierarchie z doby monarchie.

Jiří Sommer byl po jazykové stránce velmi dobře vybaven. Němčinu ovládal bezchybně, jistě i díky jazykově smíšenému prostředí Slezska, odkud pocházel, a službě v rakousko-uherské armádě, podobně i francouzštinu, jíž se pilně učil od mládí. Během studia na válečné škole si přibral maďarštinu, v jeho kvalifikační listině je uvedena také angličtina. Jazyky mu zjevně nečinily potíže. Díky tomu dostal koncem září za úkol doprovázet vojenskou státní návštěvu z Francie. „Celý včerejšek od 0 h do 23 h projezdil. Honil jsem generála Gamelina, francouzského náčelníka hlavního štábu, v Olomouci a v Brně. V Olomouci [jsem] s ním [a s] náčelníkem hlavního štábu generálem Krejčím (…) obědval v Národním domě.“[93] Následně organizoval jeho návštěvu v Bratislavě. Toto tlumočení pravděpodobně Sommerovi zajistilo kontakty v nejvyšších kruzích armády.

Sommer na sobě pracoval, vzdělával se, sledoval dění ve světě. Důležitý pro něj byl pravidelný přístup k aktuálním informacím. „Významný den: zavítalo rádio do našeho domu. Zatím ‚Microphone‘, nejlacinější za 570 Kč. Tolik jsme se na ně natěšili. Umožnil nám to Hron – z gáže by to nešlo.“[94] Dne 9. října 1934 poprvé zachytil z rádia významnou zprávu. „Zavražděn král Alexandr v Marseille. Rozbrečeli jsme se u rádia – při zprávě o tom.“[95] Šestačtyřicetiletý představitel Království Jugoslávie podlehl atentátu, který během státní návštěvy Francie spáchal bulharský revolucionář. Alexandr I. re-

formoval Jugoslávii, byl odpůrcem Hitlera a podporoval spolupráci s ČSR v hospodářské a vojenské oblasti.

Na podzim roku 1934 Sommer předal 1. oddělení.

Velení zemského velitelství prověřovalo v různých rotách mobilizační předpoklady a také Sommerovi nařídilo prověrku dunajských mostů. Měl plné ruce práce a byl ve svém živlu. Když studie o dunajských mostech dospěly k závěru, „přijel se na to podívat hlavní štáb: Husárek, Fiala, Fetka. | Přijel též nový náčelník [štábu ZVV Bratislava] plk. Kuneš,“[96] který ve funkci vystřídal Rudolfa Viesta. Následně Sommer dostal za úkol zpracovat studii o obranyschopnosti dolního toku Moravy k ústí do Dyje. Sommer zřejmě dostával víc příležitostí než jiní, proto proti němu vystoupil nadřízený mjr. Ladislav Hübelbauer: „může [se] vzteky pominout. Zlostí přišel i o charakter a udal mě u podnáčelníka, že jsem desky na tajnou studii o bratislavském předmostí dal dělat u civilního knihaře! Zasmáli jsme se tomu a věc byla vyřízena!“[97] Úspěch v práci se odrazil i doma. „Krásný den – dopoledne s dětmi na vinicích. V manželství by to formálně klapalo. Taková shoda, jako u nás je na podzim – nebyla nikdy.“[98]

Sommer si rok co rok zapisoval průběh vánočních svátků a rozsah nadílky. O Vánocích roku 1934 byl plně spokojen. „Tentokrát to Milada dobře zařídila. Všecko připraveno dřív. V pokoji zatopeno, krásný stříbrný stromek. Večeře už v 18 h – k ní nám hrála nějaká německá stanice vánoční koledy. | Děti celkem poslušné, tak skutečně slavnostní nálada. Že byly cesty – byly i prachy, a tedy i Ježíšek. | Eva dostala dvě panny (jednu z Kateřinek), Ivo vlak, semafor, pyžama (z Kateřinek), Mí křišťálovou mísu, černou večerní kabelku, já nové střevíce, služka 50 Kč.“[99] A o týden později: „Končíme rok. Bilance – není nejhorší. Děti vcelku zdrávy – já hodně cest a tedy dost – poměrně – peněz.“[100]

Posudek, který na Sommera vypracoval generál Rudolf Viest, dopadl nad očekávání dobře. „Velmi bystrá, sebevědomá a průbojná povaha. Pracuje rychle a samostatně.“[101] Snad proto, že už tehdy velel v Praze, neměl Viest zájem na pokračování osobních sporů.

Začátkem ledna, před zahájením zemských aplikačních cvičení, jmenoval Šnejdárek Sommera svou pravou rukou („Jste moje soukromé 3. oddělení“[102]) a nařídil mu, aby přepracoval nevyhovující pod-

klady, které ke cvičení přišly z hlavního štábu. Když ovšem 10. ledna přijela inspekce složená z náčelníka hlavního štábu Ludvíka Krejčího a generálního inspektora Syrového a zjistila, že podklady se liší od těch, které Šnejdárkovi dodali, došlo k hádce mezi Krejčím a Šnejdárkem. Krejčí označil v přítomnosti důstojníků Šnejdárkův námět za „salát". Sommer to pro sebe komentoval: „Jde asi o odstranění Šnejdárkovo."[103] Cvičení v důsledku toho všeho nestálo za nic. „V přestávce v 11 h jsem vyhledal Vítěze. Utíkal ode mne strachy, aby nás Kuneš neviděl. ‚Sommeře, dejte si na Kuneše pozor.' Vím, odkud vítr fouká. Ty změny, které Šnejdárek na cvičení chtěl a já je udělal, K. rozčilily – ač na cvičení neměly vlivu. Já mám svědomí čisté – dělal jsem na rozkaz."[104] Z iniciály K. to není jednoznačně zřejmé, ale míněn je Kuneš. Potvrzuje to formulace v deníku psaném pro syna: „Kuneš asi zjistil Šnejdárkovo ‚soukromé 3. oddělení' a zlobí se"[105] – není divu, Kuneš byl náčelníkem bratislavského štábu a všechna zodpovědnost padala na jeho hlavu.

Zřejmě především kvůli intrikám na velitelství a chybějící osobní perspektivě začal Sommer hledat cestu jinam, pryč z Bratislavy, kde je „situace beznadějná. Připravuji si cestu do Prahy, poslal [jsem] na válečnou školu tu studii o německé válečné doktrině, kterou jsem u Biruly neudal, ‚k eventuelnímu použití'!"[106] Doufal, že mu to pomůže získat místo profesora na tehdy již Vysoké škole válečné. O měsíc později přišel děkovný dopis – ale víc nic. Začátkem března Václav Kuneš Sommera převelel do skutečného 3. oddělení. Sommer upozorňoval, že Hübelbauer je proti němu zaujatý, ale Kuneš na jeho námitky nebral ohled. „Tím ovšem můj veškerý zájem na Bratislavě zmizel."[107] Potěšilo ho, když v Lidových novinách našel otištěný svůj článek Jak Němci stříleli na Paříž: „Také sem tam paprsek světla do toho smutku na 3. oddělení."[108]

Na konci března se ale vytratil poslední důvod, proč zůstávat v Bratislavě: „K svému úžasu čtu ráno v novinách zprávu, že se armádní generál Šnejdárek rozhodl jíti 1. 4. do pense. Cosi jsem tušil. – Tak tedy skončilo utkání Krejčí – Šnejdárek. Š. nebyl bez viny, ale trochu ohledu mohli mít: 2. dubna má 60 let. | Proto si mě od ledna ani jednou nevolal. Věděl to vše asi."[109] Šnejdárkovy narozeniny se příští den slavily, jako by nebyl ještě v penzi. „Přijel i [Josef]

Votruba – nástupce – a velmi, velmi pěkně řečnil. Š. vše nesl statečně: pobledlý, ale nezachvěl se."[110] Po rozlučkovém čaji 9. dubna si Sommer zapsal: „Škoda Š. – s ním bych byl dělal asi kariéru."

Začátkem května Jiří Sommer absolvoval významnou návštěvu v Praze, při příležitosti porady kroužků VÚV. Tentokrát se osobně setkal i s Jindřichem Birulou, ale ke střetu zřejmě nedošlo. „Porady řídil Birula. Afektovaný mladý muž,"[111] poznamenal si pouze. Podstatnější bylo následující: „U našeho osobního referenta pplk. Kolaříka. Buď na podzim, nebo nejpozději v lednu přejdu prý na válečnou školu nebo do ministerstva. Raději bych do školy. Kropáček v tom směru intervenoval u Luže; zná se s ním dobře. Slíbil mu to."[112]

Po letní dovolené, kterou strávil s rodinou v městě Modra, blízko Trnavy, se Sommer vrátil do prázdného oddělení. Nejen že vztahy s Ladislavem Hübelbauerem byly slušnější, než Sommer původně očekával, ale nyní i s Václavem Kunešem vycházel překvapivě dobře. Už před prázdninami u něj zaznamenal snahu smířit se. Sommer to připsal tomu, že odvádí dobrou práci. A nyní: „S Kunešem to jde jako na másle. Chodívá i odpoledne za mnou. Mám mnoho práce s manévry, tak odpoledne do 16–17 h úřaduji v košili. | Příští týden mne dokonce pouští na popis Váhu (...)."[113] V srpnu, během manévrů, se začalo proslýchat, že Sommer a Hübelbauer budou převeleni do Prahy. Snad na válečnou školu? To by Sommerovu založení velmi vyhovovalo.